

Vladimir BEȘLEAGĂ s-a născut la 25 iulie 1931, în satul Mălăiești, din Grigoriopol, RASSM. După absolvirea școlii medii din satul natal (1950), urmează Facultatea de Litere a Universității de Stat din Chișinău (1955), apoi doctorantura la aceeași instituție (1958), lucrând la o teză despre proza lui Liviu Rebreanu, fără a o termina totuși, din cauza cenzurii comuniste a vremii. Timp de mai mulți ani este angajat la diverse publicații periodice, apoi se consacră muncii literare. Debutează în 1963, cu culegerea de nuvele *La Fântâna Leahului*. În 1966, publică romanul de factură modernă, pe linie proustiană & Faulkneriană, *Zbor frânt*, considerat unul dintre cele mai importante romane ale literaturii române din Basarabia din secolul al XX-lea. În 1969-1970, scrie poemul epic *Noaptea a treia*, rămas în sertar până în 1988, când vede lumina tiparului cu titlul *Viața și moartea nefericitului Filimon sau Anevoioasa cale a cunoașterii de sine*. Urmează alte romane: *Acasă* (1976), *Ignat și Ana* (1979), *Durere* (1979), *Sânge pe zăpadă* (1985; primul dintr-o trilogie consacrată lui Miron Costin), *Cumplite vremi* (volumul II al trilogiei).

Figură marcantă a Renașterii naționale din anii 1988-1989, este deputat în primul Parlament al Republicii Moldova, care adoptă Declarația de independență. După 1990, i se reeditează mai multe scrieri; totodată, bibliografia autorului se completează cu noi titluri: *Țipătul lăstunului* (2006), *Hoții din apartamente* (2006), *Dirimaga* (2009), *Voci* (2013) ș.a.

În seria de autor Vladimir Beșleagă la Editura Cartier au apărut: *Țipătul lăstunului* (2006), *Conștiința națională sub regimul comunist totalitar (RSSM: 1956-1963)* (2008), *Vasile Coroban. Omul de spirit* (2010), *Viața și moartea nefericitului Filimon* (2013), *Zbor frânt* (2013), *Tata Vasile în 73 de episoade și XIV scrisori* (2016), *Cumplite vremi* (2017).

„Vladimir Beșleagă este un tragic maratonist al literelor noastre, care tot aleargă de câteva decenii bune, dar nu spre a vesti Victoria în cetate, ci pentru a da alarma! De la *Zbor frânt* la *Cumplite vremi*, fără a uita de *Viața și moartea nefericitului Filimon* (una dintre puținele opere de sertar ale literaturii române din Basarabia!), *Domnia Sa* nu și-a scos niciodată zalele de luptător, și nici nu s-a încununat, ca atâtia alții, cu laurii creșcuți în serele politicii autohtone. Dacă nu aș ști că orice comparație schioapătă, l-aș numi «un Socrate la scară locală»; frică însă mi-i că se vor găsi de îndată unii să-i întindă cupa cu otravă. D-aia nici nu-l compar cu nimeni – Vladimir Beșleagă este el însuși o unitate de măsură.”

Em. GALAICU-PĂUN

CARTIER POPULAR

Vladimir BEȘLEAGĂ

Viața și moartea nefericitului Filimon

sau

Anevoioasa cale a cunoașterii de sine

(poem tragic)

Ediția a IV-a, definitivă

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.
Tel./fax: 022 20 34 91, tel.: 022 24 01 95, E-mail: cartier@cartier.md
Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.
Tel./fax: (021) 210 80 51. E-mail: romania@cartier.md
cartier.md

*Cărțile CARTIER pot fi procurate online pe shop.cartier.md
și în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.
Cartier eBooks pot fi procurate pe iBooks, Barnes & Nobles și pe cartier.md*

LIBRĂRIILE CARTIER

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău.
Tel./fax: 022 21 42 03, E-mail: librariadincentru@cartier.md
Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău.
Tel./fax: 022 24 10 00, E-mail: librariadinhol@cartier.md
Librăria online, shop.cartier.md
Tel.: 068 555 579, E-mail: vanzari@cartier.md

Colecția *Cartier popular* este coordonată de Gheorghe Erizanu
Editor: Gheorghe Erizanu
Lectori: Dorin Onofrei, Valentin Guțu
Coperta seriei: Vitalie Coroban
Coperta: Vitalie Coroban
Credit fotografic: Igor Schimbător
Design/tehnoredactare: Marina Darii
Prepress: Editura Cartier
Tipărită la Bons Offices

Vladimir Beșleagă
VIAȚA ȘI MOARTEA NEFERICITULUI FILIMON
Ediția a IV-a, iunie 2021

Prima ediție a apărut în 1988 la Editura *Literatura Artistică* din Chișinău.
Ediția a II-a: Editura *Hyperion*, Chișinău, 1992;
Ediția a III-a: Editura *Cartier*, Chișinău, 2013.

© 2021, 2013, Editura Cartier, pentru prezenta ediție. Toate drepturile rezervate.
Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
Beșleagă, Vladimir.

Viața și moartea nefericitului Filimon, sau Anevoioasa cale a cunoașterii de sine:
(poem tragic)/ Vladimir Beșleagă; coperta: Vitalie Coroban. – Ed. a 4-a, definitivă. –
[Chișinău]: Cartier, 2021 (Tipogr. "Bons Offices"). – 176 p. – (Cartier popular/
colecție coordonată de Gheorghe Erizanu, ISBN 978-9975-79-891-4)
(Seria de autor, Vladimir Beșleagă, ISBN 978-9975-86-039-0),
500 ex.
ISBN 978-9975-86-508-1.
821.135.1(478)-31
B 50

CUPRINS

pe episoade

*Sâmbătă, înainte de zori, Filimon este dus în camionul – atelier. Încearcă
să-și amintească ce i s-a întâmplat după ce a plecat din Basarabești și, ajuns
în satul copilăriei lui, a pătruns în casa lui Nichifor Fătu, unde a crescut.*

..... 9

I

*Filimon zace, fără cunoștință, pe un pat de spital, adus de o ambulanță care
l-a găsit pe marginea drumului. Îndemnat de medic, face eforturi supreme
să se descurce de ce a ajuns în starea în care a ajuns. Se dedublează.*

..... 15

II

*Deși rămâne să zacă pe același pat, conștiința lui pornește în căutarea
răspunsului. Ajunge la Apa Vremii și roagă să i se întoarcă cele trei zile și
trei nopți, în care s-a săvârșit căderea lui. Zace pe patul de spital, dar se vede
pe patul din odaia pe care o închiria în orașul Basarabești. Își amintește ce
a auzit în noaptea de miercuri spre joi dincolo de ușa oarbă. Un alt episod:
joi, când merge cu Rena și mama ei, acum soția lui, spre casa lor,
din noul bloc, la care a lucrat și el ca zidar.*

..... 23

III

*Nichifor Fătu intră în cabinetul șefului de gară. Ațipește. Are viziuni
din trecut. Foștii săi tovarăși, socrul, fosta soție – mama lui Filimon. Vine
ajutorul său Ghior și-l anunță că Filimon, care trebuia să se mute
în casă nouă, a pălmuț-o pe micuța Rena și a fugit.*

..... 34

IV

*Filimon zace pe patul de scânduri. Privește la fereastra cu zăbrele din față.
Pătratele de cer din fereastră se risipesc – sunt bucăți din viața lui. Încearcă
să le reazeze într-o ordine logică, ca să-și clarifice viața. Episodul următor:
hotărăște să plece în Răsărit, urcă din greșeală în alt tren,
care-l aduce în Satul Copilăriei lui.*

..... 46

Nichifor Fătu și Filimon se întâlnesc pe peronul gării.

..... 54

VI

Filimon continuă să recapituleze ce i s-a întâmplat mai departe; se vede sus, deasupra satului, în marginea pădurii, de unde observă casa părintească. Dar imaginile se confundă: paralel se vede înaintând pe sub pământ, către casă, prin galeriile carierei de piatră, în care a lucrat el mai înainte și care (galerii) duc până sub Casa Copilăriei lui.

Ajunge la casa bunicii sale.

..... 62

VII

Nichifor Fătu se întoarce acasă noaptea. Își amintește o întâmplare de demult, când lupta cu dușmanii Puterii Sovietice – cum l-a prins pe cumnatul lui, care se ascunsese mult timp într-o răpă.

..... 70

VIII

Filimon ajunge în Satul Amintirilor. O roagă pe bătrâna care trage să moară să-i spună taina nașterii lui. Realitatea se împletește cu iluzoriul: tatăl fetei (și fostul soț al femeii de care Filimon era îndrăgostit și pe care era cât pe ce s-o ia de nevastă) a căzut de pe zid, strivit de pietre. Bătrâna îi dă lui Filimon un pumn de țărână fermecătoare, cu ajutorul căreia Filimon poate să vadă ce-a fost cu dânsul în trecut. O găsește în sat pe sora sa Cristina, medic, de la care află amănunte despre propria viață.

..... 77

IX

La ieșirea Omului, astupată cândva chiar de el, Nichifor Fătu se ciocnește de o arătare și se gândește la Filimon; încearcă să înțeleagă care sunt sursele încăpățănării acestuia. Își amintește cum l-a luat la el pe Filimon de mic. Când intră în sat, dă peste o petrecere la Morărașu și îl vede acolo pe Ghior împreună cu Șchioapa. Acesta îi spune că s-ar putea să iasă la iveală lucruri vechi, trecute, la care a fost martoră baba Ștefana – Cristina a trecut pe la ea.

..... 93

X

Vineri seara, întoarsă acasă, Cristina nu poate scăpa de senzația de frig, nici chiar atunci când soba își răspândește căldura prin casă. O copleșesc amintirile despre maică-sa, apoi rememorează întâlnirea traumatizantă cu Străina și cu Rena. Gândurile îi rătăcesc, revenind periodic la semnificațiile profunde ale ideii de casă. Pe neașteptate, apare Filimon. Ierburile adunate în baticul mamei lor – o adevărată mașină a amintirilor – umplu casa de miresmele vieții și fumul morții.

..... 99

XI

În spital, Filimon rătăcește, printre amintiri, într-o lume a sa, a delirului. Îl urmărește vedenia unui câine: în pragul casei, pe malul râpei, prin galeria de sub pământ. Târându-se în genunchi și în coate prin tunelul întortocheat, caută – zadarnic – piatra galbenă cu dungă neagră, pentru a-și dovedi nevinovăția. Cioburi-cuvinte îl duc înapoi la femeia pe care o iubea, apoi în minte îi irupe chipul mamei, cea care i-a venit mereu în ajutor.

..... 114

XII

Alungat de Cristina, Ghior, întărâtat, o scoate de la masă, în plină petrecere, pe Șchioapa. Escapada lor amoroasă în livadă eșuează când își dau seama de prezența cuiva în preajmă. Filimon, cu gândurile-i orbecăind printre chipurile femeilor din viața lui, băjbăie pe peretele zgrunfuros până găsește fereastra, care însă are gratii. Între timp, Nichifor Fătu, la colțul casei, se simte pândit de cineva. Filimon se vede urcând pe o scară spiralică din bolovani de piatră, ce duce la sicriul maică-sii, la a cărei înmormântare el n-a fost. Apoi pereți, ușa, lacătul și... cade cu mare zgomot pe ceva tare.

..... 124

XIII

Nichifor Fătu aude bubuitul căderii și îl prinde pe intrus în odaia cu ferestre zăbrele, încuind ușa cu un lacăt cu șmecherie. Aprinde lumina și îl recunoaște pe Filimon, cu mâinile încheștate de gratii. În hruba de sub casă, Guja caută comoara.

..... 133

Filimon și Nichifor Fătu se acuză reciproc de nefericitul accident ce l-a dus pe Filimon la închisoare. Apare Ghior, care îi îndeamnă să meargă la petrecere la Morărașu, apoi renunță când aude de o posibilă rejudecare a procesului. Nichifor Fătu îi reproșează lui Filimon și spargerea magazinului, după care acesta a ajuns în colonie, și nerecunoștința de care a dat întotdeauna dovadă. Ghior încearcă iar să facă pe mediatorul, dar, pe neașteptate, le aruncă în față amândurora acuzația de relații incestuoase cu Cristina.

***** 142 *****

XV

În delirul său, Filimon se prăbușește de pe scara albă de sticlă, lunecă pe o frânghie de sticlă, cade călare pe un gard de scânduri ori, poate, pe muchia unei trepte. Ar vrea să zboare, dar nu poate: cineva îl trage de picioare în jos – Guja și Nichifor Fătu. De mâini îl trag, încercând să-l înalțe, Cristina și mama Renei.

***** 153 *****

XVI

Filimon îl invinovățește pe Nichifor Fătu că l-a mințit întreaga viață, în timp ce acesta susține că Filimon e învrăjbit de alții: studentul, Cristina, Guja. Duduitul din hruba de sub casă îi face pe amândoi să creadă că cineva vine în ajutorul celuilalt. La chemarea lui Nichifor Fătu, în casă intră Guja.

Continuă să caute comoara și aici, făcându-i, totodată, lui Filimon, destăinuiiri cutremurătoare despre nașterea lui. Filimon regăsește scara spiralată și pornește iar pe treptele ei albe. Se prinde de frânghie, apoi își ia zborul și se alătură, în sfârșit, pentru totdeauna, mamei sale, care îl cuprinde cu mâna ei rece, răcoroasă...

***** 157 *****

Sâmbătă, înainte de zori, Filimon este dus în camionul – atelier. Încearcă să-și amintească ce i s-a întâmplat după ce a plecat din Basarabești și, ajuns în satul copilăriei lui, a pătruns în casa lui Nichifor Fătu, unde a crescut.

Să fi trecut de-atuncea ore-n șir sau numai câteva secunde – nu știa. Când și-a revenit, zăcea cu fața în jos, cu o mână – dreapta? – sub obraz, cu cealaltă, strânsă sub burtă. Se dezmetici, dar nu de tot, așa cum te-ai deștepta dintr-un somn greu, ai deschide ochii și tot atunci te-ai pomeni învăluit de-o păclă, de-un întuneric orb, și cu toate că ești cu ochii deschiși, nu poți distinge zăre de lumină-mprejur. În aceeași clipă, simte că odată-l hurducă, aruncându-l în sus, apoi cade și se izbește cu genunchii și coatele de ceva tare.

„Stiva de scânduri, pe ea m-au aruncat? Dar de ce mă azvârle dintr-o parte în alta? Să întind mâinile, să văd unde-s...” A vrut s-o scoată pe una – dreapta? – de sub cap, apoi pe cealaltă, dar mâinile nu l-au ascultat, parcă ar fi fost străine. Le simțea din umeri, cu pielea feței, cu burta, le simțea cu măruntaiele că sunt, și una, și cealaltă, dar parcă nu erau mâinile lui, parcă i le-ar fi luat cineva și i-ar fi pus în loc altele – mâini de lemn...

Așa erau, moarte, și atunci când, răpus de oboseală, se piti în cotlonul tainic, căzând ca un picur de ceară pe patul de piatră și adormind pe loc. I-au spus a doua zi ceilalți că trecuseră străjile pe acolo de mai multe ori, dar nu-l observară – „eram cenușiu ca și piatra” –, și, socotindu-l fugit, porniră să-l vâneze, pe la toate răscrucile, prin toate văiugile – m-am întors singur la baracă. În noaptea aceea, când auzi glas de la spate: „Scoală și hai cu mine!” și dădu să se scoale, sprijinindu-se în mâini, nu putu, căci nu l-au ascultat mâinile, ca și acum.

Atunci întoarse capul să vadă – cine mă cheamă? –, vocea răsună a doua oară ca o poruncă: „Hai, băiete, nu mai sta!”. Dar iată că, în clipa următoare, se auzi un vuiet departe, de se clătină muntele, tot pământul – se scuturase lumea? Și el o văzu: era într-un veșmânt alb ca aburul – era ca o lumină! – și se sculă – glasul ei m-a ridicat, singur n-aș fi fost în stare – urcase în ziua aceea șapte norme de cotileț și-și omorâse mâinile.

„Haidem mai iute, copile”, îi întinse ea mâna.

Vru să se apuce de mâna ei, dar mâinile i se bălăbăniră în aer într-un fel stângaci, ridicol și căzu pe spate.

În aceeași secundă, vuietul răbufni, deasupra-i, peretele cotlonului se desfăcu și o ploaie de bolovani de piatră se prăbuși peste locul unde dormise – unde dormisem – da, unde dormisei, căci te-ai pomenit stând cu spatele lipit de fața altui perete, la câțiva pași de mormanul de bolovani...

Se uită cu ochi orbi și deodată – ce-i veni? – prinse a bate cu pumnii în perete să-și trezească mâinile, bătea, dar zadarnic, porni să izbească mai tare, până auzi trosnindu-i osișoarele degetelor și simți ceva cald și lipicios pe perete – stai! cine ești? întoarce-te! mâinile mele le vezi? de ce m-ai ridicat? de ce nu m-ai lăsat să mă îngroape? – Nu-i răspunse nimeni, ci numai hăulitul galeriilor lungi și pustii prin care fugea acum... atunci! acum zaci cu fața în jos, cu o mână – dreapta! – sub obraz, cu cealaltă sub burtă – să le scot, să văd unde-s: pe stiva de scânduri din mijlocul casei? dar... aud huruit de motor, sunt în mașină? Acuși ridic capul, dacă văd un pătrat cenușiu, e fereastra... dacă are dungi de sus în jos, de la dreapta la stânga, sunt zăbrelele...

Porni să ridice capul, încet, așa ca să nu-l observe cineva care ar sta pe aproape, se uită împrejur și nu văzu nimic – întuneric beznă.

„eu te-am scos din adâncul pământului, eu... să lucrezi la soare, să vezi albăstrimea cerului, eu...”

„Nichifor Fătu te-a scos, hi-hi-hi... să vezi albăstrimea... hi-hi-hi!”

„și tu...”

„și tu? hi-hi-hi...”

Trânti iar capul pe braț – „aici erați! Stați deasupra mea nu cumva să mă scol? – își strânse tâmplele în menghina brațului, ca să nu audă iar chicotitul ce izbucni din întuneric și i se înfipse ca un ac lung și subțire în creier – piei, corcitură! ți-a mirosit a sânge tânăr, a creier tânăr? piei... a, știi, tu nu ești, numai vorbele tale, roi de viespi, aaaa...”

Tăcere, se făcu tăcere de jur-împrejur. De undeva de sus veni un aer rece, șerpui pe trupul lui închircit, îi curse pe față, i se strecură pe la gât, sălta pe spatele încovoiat și sări pe bocancii grei, încălțați pe piciorul gol.

„știi ce ești, bre? o cârpă.”

„du-te, măi, ce te-ai prins ca scaiul?”

Scoate stânga de sub burtă, o întinde – să văd unde sunt: pe stiva de scânduri? pe patul de piatră? ori... pe banca din grădină, se face ziuă, e rece...

„tu nici numele nu-ți știi!”

„taci, vezi ce-i cu mine, studentule, acum vezi?”

„vezi, vezi, vezi, vezi... hi-hi-hi...”

Îl recunosc: venise și el, acela din grădină, din amurgul rece și umed, el era, dar glasul – iar chicotești, corcitură? – și întinse mâna stângă într-o parte. Ți-amintești? Când te-ai trezit și ai văzut că adormi și el pe aceeași bancă, cu ochelarii pe nas, te-a plesnit un râs zgâlțâit. Băuserăți amândoi. V-ați amintit brațele roșii ale bufetierei, care vă aducea vinul de după paravan, halbă după halbă... Da, studentul vorbi, dar după el țiui glasul lui Guja – am dat cu piciorul să mă apăr, când a căzut asupra mea, voiam să-l izbesc pe Guja în burtă, în burtă... Își purta mâna prin părți, dar numai o secundă, îl repezi în sus și simți un junghi în lingurică. Bagă iute stânga la loc, sub dânsul... piciorul lovi – cine pe cine? – atunci, acum, durerea în burtă, piciorul, în buuuurtăă... de ce-mi zici: cârpă... iii... ce-i cu miiiiiii... aaaaa...

„acum, gata, nu mai pot, trei zile și trei nopți m-am opus, am rezistat, acum, gata...”

Zidul odată se cutremură, de sus unde stă el cu piatra în mână, să-i aștearnă mortar și s-o pună deasupra celorlalte, așezate tot de el – zidul odată se clătină, până jos la temelie, șiiii pornește să se dărâme repede, tot mai repede, pietrele de sub picioare lunecă unele de pe altele – n-a fost ciment, spumă de săpun? – el cade cu piatra în mâini – s-o arunc! – dar i s-a lipit de mâini piatra, de palme și-l trage în jos, și de acum el cade mai repede, iar celelalte pietre vin în urma lui – capul să-mi acopăr... să ridic piatra asta deasupra! – o ridică, dar celelalte pietre, desprinzându-se din zid, vin încet, încet de tot, anume ca să cadă el întâi, apoi ele deasupra – ține piatra sus, celelalte izbesc, o fărâmə așchii tăioase,

ascuțite, și-i rămân oasele degetelor dezgolite, strivite de tidva capului... pietrele... piecetreceeeeee.

„s-a prăbușit zidul, ți-am spus.”

„luptă-te.”

„tu, studentule, n-ai căzut niciodată cu piatra peste tine, toată câtă ai clădit-o o viață...”

„dar nervul, ai uitat?”

„nervul... eu am vrut să scap de groaza pietrelor, nu să caut aurul lui bunelul! ș-acum de ce nu vii să mă scoți de sub pietre... de ceeee?...”

„știm noi cine ți-a sucit mințile...”

„nervuuu...”

Încercă să strige, dar vorbele toate muriseră într-însul, îl dureau în gură, în gât. Vru să înjure, să blesteme – pe cine? – dacă nu știam de nerv, trăiam și așa, tu... – în aceeași clipă auzi un țipăt de copil:

„m-a bătut!”

Și ochii Renei plini de lacrimi.

... am palmuit-o eu? – dar de ce – pentru voi! – și am fugit, și plesnetul acela de palmă veni după mine, prin ulicioare înguste și întortocheate de mahala – palma, de ceee?

Groapa...

groapa aceea neagră: cădeam, cădeam fără de sfârșit – numai ție ți-am spus despre ea, Cristino! – de ce nu te deschizi? O! cum ar fi vrut acum să schimbe căderea de pe zid, cu pietrele peste el, pe cealaltă cădere, în groapa fără fund, în care: cădeam, cădeam atunci, în copilărie... dar de ce? de unde în mine acea spaimă a căderii? tot dintr-o lovitură (răspplată pentru palma mea? dar aceea când a fost: mai înainte, mai pe urmă? care-i vina și care răsplată? ah, m-am încurcat), lovitura dată de-o mână puternică la ceafă: „stai că-ți scot eu încăpățânarea asta!”. Căzusei cu fața în jos în noaptea aceea ori poate ziua, când ai adormit după ce ai plâns destul – aveam câți ani: trei? patru?... de acuma fusesem răzlețit de Cristina, era după ce mă împărțiseră trăgând de mâini: unul la dânsul, celălalt la dânsul – ar fi vrut s-o schimbe, căderea, dar pietrele veneau și se fărâmau așchii de osul capului, deși nu-l dureau, nu-l dureau deloc, atât că...

În clipa asta îl izbi ceva cu adevărat, încât îi răsună prelung în urechi: „Znnn!” și-l ameți... Și iar se văzu căzând de pe zid – cad cu pietrele

după mine, iată-mă jos, acum mă vor acoperi, dar... continui să cad tot mai jos și – uite sus! – zidul și groapa s-au făcut una, și eu cad mai departe, și groapa e adâncă fără fund... Scoate mâinile, le adună să se apere, și dă de un obiect metalic – o rangă? un cric? un arbore cotit? –, vrea să-l apuce, dar survine o hurducătură, îl aruncă în sus, scapă din mână obiectul greu, rece, care-l izbește iară. Atunci mâinile, slabe, i se întind în părți, cu degetele răsfirate, simte cum se cufundă tot mai adânc în întuneric – e zidul? groapa? ce diferență? o să întind mâinile, uite-așa le întind în părți, sunt mâinile mele, îmi fac aripi și zbor, de mult n-am zburat... hei, voi păsări, așteptați-mă, că vin în lumea voastră! Se înalță ușor ca ridicat de vânt – sunt sus de tot, pe unde zboară păsările, acum nu mă mai leagă nimic de pământ, am scăpat de durere, de necazuri, dar... uite colo o bojdeucă, într-o fundătură de mahala, e a Gafei?

„trăiești în casa mea, să nu-mi întorci vorba, nemernicule!”

„casa ta? acuși ți-o strivesc cu tot cu ploșnițe.”

... apoi se uită și vede fugărindu-se pe jos o mulțime de pete cenușii, lunecă peste bojdeuca din fundătură, pe ulicioara strâmbă ce urcă la deal – frunze? nurași sau umbrele păsărilor? – dar umbra mea care-i? nu-i printre celelalte, așa, cu mâinile întinse, nu-i umbra mea, – și atunci dă cu ochii de o casă albă, înaltă, cu flăcări în geamuri – Casa de Zahăr! – dar de ce e așa de aproape de bojdeucă? – și în clipa următoare vede răsturnată jos cotiga cu patul – Rena! m-a zărit, fuge după mine, îmi face semne, strigă:

„întoarce-teeeee!”

nu pot! trebuie să aflu ceva..., viața și moartea mea... na, ține! – și-i aruncă fetei un bulgăr galben – un boț de aur? o piatră? – îl vede cum cade și o pălește drept în creștet:

„aaaaaa!”

și blestemul femeii:

„să te trăsnească! de ce bați copilul?!”

... să fug! – și flutură din aripi, da, sunt mâinile! zboară peste vii – iată viile, peste câmpii – iată câmpiile –, gata, nu se mai vede bojdeuca, nici ulicioara întortocheată, care urcă la deal spre Casa de Zahăr – acum Gafa strigă: „Aici s-a ascuns! după mine, Ghior!”, iar din urmă vine Guja, șchiopătând și arătând cu degetul în sus: „Prindeți-l să-i luăm punga, a ascuns-o în sân!”

Le strigă: vă știu eu! vreți să-mi legați mâinile, pe dracu! Eu am aripi. Se întoarce, acum zboară, pe spate, dar, ciudat lucru, vede ce-i jos: două linii lucitoare – calea ferată! Iată și gara ca un cub roșu cu patru ploi drepți pe la colțuri, în stânga se vede satul, sub deal, iar mai sus, pădurea, dar... ce-i cu lumea aceea din gară? Toți fac semne, arătând sus – spre mine? nu mă văd, sunt dinspre soare, numai că soarele e slab, poate-i luna? – Se întoarce spre sat, și acolo lumea se bulucește arătând spre el – dar nu sunt în partea unde arată ei! sunt la marginea pădurii, pitit după ciotcă, și nimeni nu știe ce-am îngropat aici, numai ție am să-ți spun, Cristino – oamenii se aruncă dintr-o parte în alta parcă s-ar legăna o iarbă deasă – ce caraghioși sunteți, măi oamenilor, nici nu vedeți că vi se cufundă picioarele în hlei și numai capetele vi se clatină, picioarele rămân veșnic înfipite locului, pe când eu... eu sunt liber! am scăpat de toate, m-am desprins de pământ, zboooooor!

Deodată vede jos figura masivă, impunătoare a lui Nichifor Fătu, care stă cu un picior în pragul gării, cu altul – tocmai în sat, și-i strigă:

„am scăpat din mâinile dumitaaaaaale!”

Nichifor Fătu ridică ochii în sus și-i zise calm:

„ai scăpat? tu n-ai scăpare”.

„hi-hi-hi! în vecii vecilor, amin! n-ai să fugi! am avut noi grijă! hi-hi-hi, noi și gândurile... abia ai prins a le gândi, că ți le știm”.

Vrea să strige: „nu!”, dar n-are voce, atunci se întoarce către păsările ce se învâluiesc către marginea cerului – stați! nu mă părăsiți, luați-mă cu voi! – dă să zboare într-acolo, dar simte că-l trage ceva îndărăt de un picior, în jos – să mă opun! – dă din aripi – zadarnic, șiiii pornește să cadă! repede, tot mai repede, cade oblic, spre gară, trece peste gară, se duce cu viteză crescândă în jos – o să mă fac praf, praf! – vântul îi șuieră în urechi: vâjjjj! aruncă o privire îndărăt: o gură neagră vine spre el crescând – asta-i Gura Muntelui – și deodată vede că-l ține o frânghie de picior – mă trage-n jos, sub pământ! – un capăt e prins de picior, celălalt e în Gura Neagră a Muntelui.

„prostule, credeai că ai să zbori cum ai să vrei? nu se poate! nu-i voie!”

„de ce? de ce nu-i voie?”

„taci, mai rău dacă întrebi.”

„dar cine ești? răspunde: cine? de ce mă traagi în întunericul pământului? ce vrei să faci cu mine?”

„cu tiiiineeee”, îi răspunde un hăulit din adâncul muntelui, din lungul galeriilor, și păsările din marginea cerului se fac nevăzute ca și cum n-au fost, soarele se sparge brusc într-o sumedenie de țândări, și el se prăbușește în beznă...

I

*Filimon zace, fără cunoștință,
pe un pat de spital, adus de o ambulanță care l-a găsit
pe marginea drumului. Îndemnat de medic, face eforturi
supreme să se descurce de ce a ajuns în starea
în care a ajuns. Se dedublează.*

Filimon stătea culcat pe o coastă, pe dreapta, cu capul dat pe spate, nemișcat – unde-s? – și doar cu pielea feței, a mâinilor, cu tălpile – sunt desculț? – simțea undeva departe niște pereți, care deodată veneau aproape, aproape de tot, și numai tavanul greu, deasupra, părea să rămână nemișcat, dar și el se clătina atunci când se duceau sau veneau pereții – respirația... odată cu respirația? – încerca să și-o rețină – să opresc pereții în loc! – și când credea că a izbutit, auzea pe cineva de alături:

— Iată creionul, iată hârtia...

Acel cineva se apleca la urechea lui, vorbea încet, dar răspicat, el însă nu pricepea ce i se cere, continua să lupte cu respirația ce ieșea ascuțită șuierând pe lângă ureche... – s-o opresc, că s-or prăvăli pereții – o oprea, pereții se opreau și ei, dar erau gata să pornească iar.

— Scrie. Trebuie...

Capul vuia încontinuu înăuntru ca în horn, iarna – taci, vântule, cineva vrea să-mi spună ceva – erau cuvinte închipuite, nu spuse, dar acel cineva le auzi sau i le citi în ochii larg deschiși privind la peretele din față.

— Cât de scurt. Tot ce-a fost, ce s-a întâmplat.

Acela se mută, acoperindu-i pătratul albastru asupra căruia își fixase privirea, ceea ce îi provocă o durere neașteptată, profundă. Închise ochii.

— O să te întrebe. Va trebui să răspunzi. Ori crezi că ai să poți vorbi? Pesemne, acela l-a înțeles și s-a ferit – ori a plecat? – și iar a apărut în față pătratul albastru. Acum descoperi, uimit, că nu era întreg, ci din mai multe pătrățele, puse rânduri unul deasupra celuilalt – ce-mi îngădise vederea? pata cenușie ce era? și pătratul acesta cu linii de sus în jos, de la stânga la dreapta ce-i: o fereastră? dar atunci trebuie să se audă foșnet de frunze, afară... Așa, cu capul dat tare pe spate, stă să asculte, reținându-și respirația – pereții s-au oprit! – o secundă, două, trei – unde-s? de când stau aici? – cine-mi vorbește la ureche? – patru, cinci, șase... – unde-am mai văzut acest pătrat făcut din pătrățele mici? – nouă, zece, unsprezece... Deodată pereții porniră din toate părțile asupra lui – am scăpat respirația: hrrr-iiuuuuu, hrrrr-iiuuuu! – horcăitul răsună chiar în urechi – nu-i decât o coală albastră de hârtie fixată pe perete în fața ochilor mei, ca să-mi pot aminti mai lesne...

— Tot ce-a fost. Tot ce s-a întâmplat. Scrie!

... parcă niște semne negre împrăștiate pe o foaie albă, vor spune ele ceva? și apoi nu mă pricep...

— Încearcă.

... dar ați uitat să-mi dezlegați dreapta, s-o scoateți de sub mine...

— Ori cu ochii.

... cu ochii? pentru asta ați aranjat pătrățelele acelea? așa aș putea, dar nu știu de-ți pricepe voi ceva: iată ciotca, în unul; iată femeia, în altul; iată candela arzând în colț și bătrâna ingenuncheată, în al treilea; iată obrazul pe care l-am pălmuit... nu, nu pot, vedeți, se surpă pătrățelele... – închide ochii – nu pot, lăsați-mă! – și peste o vreme îi deschise iar: pătratul albastru, împărțit în mici și multe pătrățele, stă în același loc – le-ați prins din nou, aveți destule piuneze! credeți că... nuuuu! De acum el nu se poate opri... nu putu opri să nu apară de la sine în alte pătrățele: cotiga răsturnată pe marginea ulicioarei strâmbe, în unul; stiva de scânduri din mijlocul casei, în altul; Cristina cu lemnul aprins în mână, când a pășit el pragul, în al treilea; amândoi ingenuncheați, cap la cap, cu ochii uscați, peste mormânt... – maaamăăă! – Dă capul convulsiv pe spate, cât poate de tare, pârâitul vertebrelor cefei sparge horcăitul din gât: hrrr-iiuuuu! hrr-iiuuuu! – mă hrăniți cu sonda... dar ce vreți să aflați de la mine? – geme și tubul de cauciuc cade, încolăcindu-se

roșu împrejurul gâtului, peste caietul și creionul lăsate alături. Geme și, rotindu-se cu mâinile desfăcute și picioarele încovoiate, prinde a cădea și cade lung, și întunericul lipicios îi curge pe la pulpe, pe la subsuori, peste față, printre degetele mâinilor, îi intră în nări, îi umple gura, gâtul, urechile cu un fel de tină grea, și de acum nu mai poate respira, horcăie, pieptul i se zbate spasmodic, vrând să arunce noroiul din plămâni, dar e prea slab, nu poate și treptat respirația îi scade, până se face neauzită.

... Filimon se scoală, se ridică mai întâi de pe un genunchi, apoi de pe celălalt, își scutură pantalonii cu palma – praf de piatră de pe jos, piatră sfărâmată – și ia aminte: de jur împrejur se înalță pereți verticali de piatră – cinci, zece, o sută de metri înălțime! Își dă seama: sunt pe fundul unei uriașe fântâni cu pereți de piatră, dar... răzbate o lumină prin ei. Se apropie de unul, pune mâna – peretele e moale, cum îl atinge, piatra se macină și curge, sunând sec, la picioarele lui. Își retrage mâna – să ies de aici, acuși se surpă și mă acoperă. Dar nu vede nici ușă, nici scară, iar pereții sunt așa de înalți! Își dă capul pe spate – lumina vine de sus – să urc, dar cum? – Se apropie iar de perete, dă cu degetul, degetu-i intră în piatră, vrea să-l scoată – nu poate. Trage și – drăcie! – degetul i se rupe, rămânând în perete. Deodată simte o boare răcoroasă în față – este vreo spărtură pe-aproape? vreun gang? – se uită: da, cum de n-am observat? sunt galerii, acum știu unde-s, în carierele de piatră! să ies mai repede, cât n-a venit careva să-mi declare că aș fi fost iar condamnat și băgat aici... – Se repede la dreapta prin gangul tainic, spart demult, încă pe vremea turcilor și tătarilor, pe unde se scotea piatra cu căruțele, iar după aceea s-a surpat și a rămas părăsit, iar ei, pușcăriașii, îl știau și fugeau uneori pe acolo. Peste câțiva pași cade – cine mă ține de picior? – se ridică – frânghia cu care m-au tras de sus, când zburam... – Se uită și observă că acum frânghia-i scurtă, intrată toată în pământ, nu se vede decât un capăt mic cât un cot – ca să nu poți face niciun pas? ori poate era scurtă și atunci ți s-a părut că-i lungă, de sub nori până în Gura-Muntelui? Răsună huriu de motor – camioanele! vin drept încoace! – se ferește lipindu-se cu spatele de zid – să fug prin Ieșirea Bursucului – dar frânghia îl ține – s-o tai! – n-are cu ce-o tăia... Izbește de câteva ori într-o parte, în alta – zadarnic, nu-și poate elibera piciorul, frânghia îi intră mai adânc în gleznă. Tremură – se aud voci, strigăte – au aflat că-s aici?

m-au văzut când am intrat? dar de ce mă caută? – o să se ducă el singur la baracă – iar la baracă? – se lasă istovit cu spatele de perete, și deodată simte că-l împunge în spinare – degetul... care s-a rupt – apucă cu dreapta – de la asta s-a rupt, dar... ciudat, toate degetele îi sunt tefere – trage, degetul iese cu ușurință, dar vezi că nu-i deget, ci un cui de fier ori un vârf de sulită, rămas aici în piatră din vremuri vechi. Cam ruginit? – nu-i nimic. Îl dă de o piatră, o dată, de două, de trei ori și se pomenește cu un jungher în mână – taman ce-mi trebuia! – Harști! și taie frânghia de la picior – acum, gata, am scăpat, fug de aici, că vor pune iar mâna pe mine – dă să fugă, dar vede că galeria veche nu-i, parcă nici n-a fost. Ia aminte: din toate părțile se înalță pereți uriași de gheață prin care curge lumină albă – să fug! – caută pe jos vârful de sulită, jungherul – nu-i! săpam niște trepte în perete, dar acum ce mă fac? cum să ies de aici?

„Foarte simplu, zice un glas, pui piatră peste piatră...”

„De unde pietre?”

„De acolo...”

... vede o movilă de pietre fărâmate, aruncate la o parte – merg și acestea. Pune piatră peste piatră, piatră peste piatră, le clădește și urcă tot mai sus. Are niște mâini lungi și nu mai trebuie să coboare după pietre, le ia așa și vede semne pe ele – de vârfuri de sulite? de paloșe? ori semne scrise?... N-are timp să se descurce – pune piatră peste piatră, piatră peste piatră – de nu s-ar dărâma, de nu s-ar... – și se lovește cu ceafa de ceva. Își sucește cu greu capul și vede că a ajuns sus, de unde venea lumina aceea albă, răzbătând ca prin gheață. Dă cu mâna – sticlă, un pod de sticlă deasupra lui. Scânduri așternute una lângă alta – și toate de sticlă, scândurile. O împinge cu umărul pe una, scândura scârțâie, se încovoie și se ridică. Dar e prea îngustă. O mai ridică pe una, de alături, cuiul iese scârțâind – cum naiba au bătut cuie în sticlă? – și de tare ce s-a opintit, clădăria de pietre de sub picioare odată se cutremură, se clatină și iiii se dărâmă! Rămâne agățat de marginile scândurilor, cu picioarele bălăbânindu-i-se în aer – cinci, zece, o sută de metri adâncime! – Se saltă în sus – să ies, să ies de aici! – lac de sudoare se întoarce pe o parte, scoate un picior, se trage din ultimele puteri și iese de sub cele două scânduri care-l apăsau și care, de-ndată ce se rostogolește pe podea, cad la loc și se lipesc nici să cunoști locul.

Se ridică Filimon într-un genunchi și vede că-i într-o odaie largă și albă. Și-n odaia aceea, chiar în mijloc, stau două paturi: unul alb, pentru

că-i vopsit în alb și așternut cu cearșafuri albe, celălalt fără cearșafuri, așternut cu niște scânduri – de brad? dar is cam negre ori is putrede? – iar pe scândurile acelea-i culcat cineva cu picioarele spre el – se văd numai tălpile mari, cu pielea groasă și călcăiele negre, de la încălțăminte multă vreme nescoasă, cu degete lungi și zgârcite, parcă de frig, parcă de durere. Se apropie încetișor, pe vârfuri, de patul așternut cu scânduri – unde-s oare? unde-am nimerit? – și vede întins pe el un bărbat tânăr încă, cu obrazul neras de câteva zile, presărat cu țepi negri și rari. Zace pe o coastă cu trupul răsucit într-un fel ciudat, îndoit din mijloc, cu picioarele aduse spre burtă, iar capul e cam departe de trup, cu bărbia ridicată, parcă nici n-ar avea gât, ci ar fi desprins de trup. Filimon se înalță în degete – da, n-are gât, poate că nici nu-i capul lui? Dar se aude un horcăit din gât! Totuși, capul... Alături, un caiet, un creion, un tub roșu de cauciuc căzând de pe scândură la picioarele patului...

„A! țipă Filimon. Aista-s eu!”

Filimon cel culcat stătea cu ochii pironiți la peretele din față și nici n-a clintit când acela, ieșit de sub podeaua de sticlă, a țipat. Acesta își astupă gura cu palma – nu cumva să țip iară și să mă audă cineva! – dar își zice mirat că nici prima dată nu și-a auzit glasul – n-am glas! – ci numai suflarea grea a celui culcat – nu-i nimeni aici, numai eu și... era să spună: și el, dar își aminti pe loc că acela-i tot el – sunt tot eu – și unde zise:

„rău, frate?”

„d-apoi nu vezi?”

„de, întreb și eu, poate măcar tu vei fi având glas.”

„dacă l-aș avea! auzi cum horcăiesc?”

„aud, cum să n-aud? și cine, mă rog, ți-a făcut-o?”

„ei... la început noaptea, acolo pe stiva de scânduri din casă... când mi-au descleștat dinții, n-am priceput, da pe urmă...”

„pe urmă?”

„zic, pe urmă, când s-a oprit mașina în pădure și mi-au zis: dă-te jos și du-te un’ te-or duce ochii și să nu mai calci în sat...”

„așa? să nu mai calci?”

„zic, nu dau, dacă-i pe-atâta, duceți-mă la miliție, și m-au dus, dar la cișmea iar s-a oprit mașina, și corcitură de Guja s-a năpustit asupra mea urlând: m-ai amăgit! nu-i tot aurul! eu ți-am spus taina, iar tu m-ai amăgit... acolo ne-am încăierat la bătaie... țin minte că i-am dat de